

М. В. СКРЖИНСЬКА

**Про роботу відділу
античної археології
Інституту археології АН УРСР
у 1974—1978 рр.**

Протягом 1974—1978 рр. співробітниками відділу під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР С. М. Бібікова виконана тема «Античне місто та сільська округа у Північному Причорномор'ї». В основу розробки теми, що трактує різні сторони життя античних держав Північного Причорномор'я, покладені писемні та археологічні джерела. Аналіз найдавнішої європейської енциклопедії Плінія Старшого проливає світло на історію понад 40 міст цього регіону і на етнічний склад його населення. Найдокладніше автори праці спиняються на історії Ольвії. Вперше наводиться повне історіографічне дослідження цього поліса, уперше представлено опис більш як 60 поселень і городищ його хори. Істотний інтерес для економічної історії міста має зведення всіх типів монет міст Північного Причорномор'я, оригінальна інтерпретація дискусійних питань історії карбування. Важливий матеріал для відтворення культурних взаємозв'язків Північно-Західного Причорномор'я, ряду аспектів побуту й ідеології його населення містить розділ, присвячений вивченню теракот.

Тема представлена серією монографічних досліджень: *С. Д. Крижицький*. Ольвія (історіографічний нарис); *А. В. Бураков*. Хора Ольвії післягетського періоду; *В. О. Анохін*. Монетна справа античних міст Північного Причорномор'я; *А. С. Русяєва*. Античні теракоти Північно-Західного Причорномор'я; *М. В. Скржинська*. Північне Причорномор'я в описі Плінія Старшого.

Співробітники Відділу античної археології також розробляли такі питання: *Ю. І. Козуб*. Некрополь Ольвії (історіографічне дослідження), *М. В. Скржинська*. Античні міста і племена Північного Причорномор'я за даними понтійських периплів, *В. М. Корпусова*. Спроба загальної класифікації кераміки римського часу Європейського Боспора, *С. Б. Буйських*. Оборонні споруди городищ північно-східної округи Ольвії у першій столітті нашої ери, *Н. О. Сон*. Кераміка Тіри перших століть нашої ери (характеристика і класифікація).

Дослідження Ольвійської експедиції під керівництвом С. Д. Крижицького мали своєю метою розкопки міста (С. Д. Крижицький, А. С. Русяєва, С. М. Мазараті, В. В. Крапивіна, А. І. Кудренко), поселень його хори (А. В. Бураков, С. Б. Буйських, В. М. Отрешко), Ольвійського передгороддя та некрополя (Ю. І. Козуб). Спеціальний загін (начальник С. Д. Крижицький) продовжив дослідження затопленої частини Ольвії. 1975 р. до складу експедиції входить загін, що працює в Тірі (Н. О. Сон) і вивчає римські шари цього поліса.

За звітний період периферійний загін Ольвійської експедиції провів суцільну розвідку на узбережжях Березансько-Сосицького, Бузького та Дніпровського лиманів, а також у районі Березансько-Бузького межиріччя. Виявлена велика кількість пам'яток. Особливо цікавим є відкриття понад 70 архаїчних грецьких поселень, що в шість разів перевищує число раніше відомих. Це відкриття допоможе вирішити питання про межі Ольвійської держави на ранніх етапах її існування, а також уточнити історичну періодизацію життя Ольвійської хори.

Вперше на одному з архаїчних поселень (Велика Чорноморка II) ведуться багаторічні розкопки широкого плану. Досліджувались п'ять городищ перших століть нашої ери, де вивчалися оборонні системи і культура населення цього часу. Особливо слід відзначити городище Скелька, що являє собою унікальний для ольвійського регіону тип укріпленого поселення.

Одним з провідних напрямків у дослідженні міста було студіювання архаїчних шарів, в результаті якого поставлено і розв'язано питання щодо типу найбільш ранніх жителів грецьких переселенців та характеру міської забудови у другій половині VI—на початку V ст. до н. е.

Закінчилося дослідження елліністичних шарів центрального кварталу Ольвії в районі агори; розкрито площу розміром більше 3000 м², близько 10 житлових будинків і кілька споруд суспільного і торговельного призначення. На захід від цього кварталу виявлено залишки будови, яку гіпотетично можна пов'язати з центральними західними ворітьми міста.

Суттєві наслідки дало дослідження затопленої частини нижнього міста. Вивчались розвали північних оборонних стін, відкрито зону розташування припортових складів, одержано великий керамічний матеріал, у тому числі цілі посудини різних складів.

Уперше *in situ* знайдено залишки культурного шару середини — другої половини III ст. н. е.

Співробітники відділу виступали з доповідями і брали участь у таких наукових конференціях. 1975 р. Всесоюзна археологічна конференція у Києві: *С. Д. Крижицький*. Основні результати розкопок Ольвії у 1970—1974 рр.; *Ю. І. Козуб*. Розкопки передмістя і некрополя Ольвії за 10 років; *В. О. Анохін*. Про місцезнаходження Ктенунта. Археологічна конференція, присвячена 150-річчю Одеського археологічного музею; *С. Д. Крижицький*. Початкові етапи формування античних житлових будинків у Північному Причорномор'ї; *Ю. І. Козуб*. Історична топографія некрополя Ольвії; *В. М. Отрешко*. Архаїчні та класичні шари на поселенні біля Закисової балки; *С. Б. Буйських*. Оборонна система Ольвійської держави перших століть нашої ери.

1976 р. XIV міжнародна конференція «Eirene» у Єревані: *С. Д. Крижицький*. Найдавніші шари житлових кварталів Ольвії; *Ю. І. Козуб*. Передмістя Ольвії; *А. С. Русяєва*. Орфічні культи Ольвії; *В. М. Корпусова*. Поховальний обряд сільського населення Боспора.

1977 р. Симпозіум з проблем грецької колонізації та структури ранньогрецьких держав у Північному і Східному Причорномор'ї (Шхалтубо): *С. Д. Крижицький*. Про розвиток міської території Ольвії у I тисячолітті до н. е.

1978 р. XVII конференція Інституту археології АН УРСР у Ужгороді: *С. Д. Крижицький*. Деякі результати польових досліджень Ольвії; *А. С. Русяєва*, *М. В. Скржинська*. Ольвійський поліс і каліпіди; *В. М. Корпусова*. Роботи Північно-Кримської експедиції 1977 р.; *С. Б. Буйських*. Оборонні споруди Старобогданівського городища. XV міжнародна конференція «Eirene» у Болгарії: *Ю. І. Козуб*. Роль середземноморських традицій у поховальному обряді населення Ольвії.

В конференціях молодих вчених, що проводились Інститутом археології АН УРСР у 1974, 1976 і 1978 рр., брали участь *С. Б. Буйських* — Фігурні посудини з розкопок городища Золотий мис; Городище Мис у системі оборони Ольвії; Римське укріплення в уроч. Дідова Хата; *Н. О. Сон* — Склеп перших століть нашої ери з околиць Тіри; До дослідження Нижнього міста Ольвії; *В. М. Крапивіна* — Сіролощена кераміка Ольвії римського часу; *С. М. Мазараті* — Мегарські чаші з розкопок Ольвії; *В. М. Отрешко* — Архаїчні поселення Березанського лиману.

За звітний період вийшло в світ понад 70 статей, публікацій, тез, а також підготовлений відділом збірник «Ольвія» (К., 1975) і три монографії: *А. В. Бураков*. Козырское городище рубежа первых столетий нашей эры (К., 1976); *В. А. Анохин*. Монетное дело Херсонеса IV в. до н. э.— XII в. н. э. (К., 1977); *М. В. Скржинская*. Северное Причерноморье в описании Плиния Старшего (К., 1977).

1978 р. підготовлено до видання монографію *А. С. Русяєвої* «Земледельческие культуры Ольвии догетского периода» та збірник «Исследования по античной археологии Северного Причерноморья».

За останній час кандидатські дисертації захистили *А. С. Русяєва* (Землеробські культури Ольвії догетського періоду, 1975 р.), *В. М. Корпусова* (Некрополі сільських поселень Боспора II ст. до н. е.— IV ст. н. е., 1975). Закінчили аспірантуру і прийняті на посаду молодших наукових співробітників *Н. О. Сон* (1977) і *В. М. Отрешко* (1978).

На наступні п'ять років Відділ запланував розробку теми: Структура поселень Ольвійського поліса (архаїчний період).